

BAUDELAIRE'İN L'HARMONIE DU SOIR (AKŞAMIN AHENGİ) ŞİİRİNDE SES DÜZENİ*

Yavuz KIZILÇİM**

BAUDELAIRE'İN L'HARMONIE DU SOIR (AKŞAMIN AHENGİ) ŞİİRİNDE SES DÜZENİ

Bu makalede, Charles Baudelaire'in *L'Harmonie du Soir (Akşamın Ahengi)* başlıklı şiirinin kimi dilsel ve şiirsel özellikleri incelenecektir. İstatiksel bir yaklaşım uygulanacak ve özellikle sözcüklerin kullanım sıklığına bağlı olarak aralarındaki ilişkiler karşıtlık, eşdeğerlik ve benzerlik açısından irdelenecektir. Bu şiir bir pantum örneğidir. Her kıtada iki farklı izlek geliştirilmiştir. İlk izlek ilk iki dizede sunulur. İkincisi ise son iki dizede sunulur. Onu farklı olmak üzere on altı dizeden oluşan şiir iki karşı izleğin hem bağlantılı hem de karşıt olduğu bir etki yaratır. Bir pantum çapraz kafiyeli dört dörtlükten oluşur. İlk dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri sırasıyla ikinci dörtlüğün birinci ve üçüncü dizeleri olarak kullanılır. Baudelaire'in şiirlerinde renk, ses ve koku belirlemeleri önemli bir yer tutar. Akşamın Ahengi okur üzerinde olumlu bir etki uyandıran hoş kokularla, duyulması güç seslerle ve özel renklerle ilgilidir. Baudelaire'in şiirlerinde kokunun, sesin ve rengin olumlu karşılıkları çoğu kez nesneyi, özellikle de cansız nesnelere ve çiçeklerin seslerini yansıtmak için seçilmiştir. Bu şiirde Baudelaire boğucu bir dünyada çiçeklerin ve dilsiz nesnelere dillerini daha iyi anlayabilmek için görünen evren ile doğaüstü görümler arasındaki koşullukları yorumlayarak yukarı doğru göksel bir sıçrama yapmayı dener. Nesneyi bir müzikal araç olarak göstermeye çalışır ve çıkardığı seslerin büyümlü gücü tümüyle bir armoni atmosferi yaratır. Şair sevdiği kadının kokusuyla, sesiyle ve ortamın renkleriyle zamanın sınırlarını aşarak bir düş uzamına taşınacaktır.

Anahtar sözcükler: şiir, pantum, uyum, akşam, kokular, sesler, eşdeğerlik, ses sıklığı, benzerlik, karşıtlık.

L'ARRANGEMENT SONORE DANS LE POÈME « HARMONIE DU SOIR » DE BAUDELAIRE

L'auteur de cet article se propose d'étudier, par une approche statistique, certaines caractéristiques linguistiques et poétiques du poème *L'Harmonie du soir* de Charles Baudelaire, plus précisément les relations entre les mots en termes de contraste, d'équivalence et de similarité en fonction de leur fréquence d'utilisation. Ce poème est un exemple de pantum. Deux thèmes différents sont développés dans chaque strophe. Le premier thème est présenté dans les deux premiers vers. Le second est présenté dans les deux derniers vers. Le poème, composé de seize vers, dont dix différents, crée un effet dans lequel deux thèmes opposés sont à la fois liés et opposés. Un pantum se compose de quatre quatrains aux rimes croisées. Les deuxième et quatrième vers de la première strophe sont utilisés respectivement comme premier et troisième vers de la deuxième strophe. Les *déterminations* de couleur, de son et d'odeur jouent un rôle important dans les poèmes de Baudelaire. *L'Harmonie du Soir* parle d'odeurs agréables, de sons inaudibles et de couleurs spéciales qui créent un effet positif sur le lecteur. Les contreparties positives de l'odeur, du son et de la couleur *sont souvent choisies pour refléter l'objet, plus particulièrement les sons des objets inanimés et des fleurs*. Dans ce poème, Baudelaire tente de faire un bond céleste vers le haut en interprétant les parallèles entre l'univers visible et les visions surnaturelles afin de mieux comprendre les langages des fleurs et des objets muets dans un monde étouffant. Il essaie de montrer l'objet comme un instrument de musique et le pouvoir magique des sons qu'il produit crée une atmosphère d'harmonie complète. Le poète sera transporté dans un espace de rêve hors des limites du temps avec le parfum, la voix et les couleurs de la femme qu'il aime.

Mots-clés: poème, pantoum, harmonie, soir, parfums, équivalence, fréquence de sons, homologie, opposition.

* Geliş tarihi: 20.11.2023 – Kabul tarihi: 14.03.2024

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, ykzclcm@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1410-4252.

THE SOUND ARRANGEMENT IN THE BAUDELAIRE'S POEM *HARMONY OF EVENING*

In this article, certain linguistic and poetic characteristics of Charles Baudelaire's poem the *Harmony of evening* has been studied. A statistic style has been applied and especially relations between word pairs have been analyzed in terms of opposition, equivalence and homology. We will analyze pantoum in Baudelaire. Two different themes are developed in each stanza. The first thought is presented in the first two lines. The second thought is presented in the last two lines. Sounds and scents turn in the evening air. This creates an effect in which the two counter arguments are both linked and opposed. A pantoum contains 16 sixteen verses, ten of which are different. It consists of four quatrains with diagonal rhyme. The second and fourth lines of the first stanza are taken as the first and third lines of the second stanza respectively. Expressions of color, sound and smell play an important role in Baudelaire's poems. In Baudelaire's poems, positive expressions of sound generally reflect the object, in particular the objects and sounds of flowers. He made an upward leap by interpreting the correspondences between the apparent universe and supernatural visions to better understand the languages of flowers and mute objects in a stifling world. He tries to show the object as a musical instrument, and the magical power of the object creates a purely musical and harmonious atmosphere. He was transported out of the confines of time into an environment of reverie by the fragrance, sound and colors of the evening.

Keywords: *poem, pantoum, harmony, evening, odor, equivalence, sound frequency, homology, opposition.*

Bu makalede, Baudelaire'in *Harmonie du Soir (Akşamın Ahengi)*'nde eşdeğerlik, benzerlik ve sözcüklerin kullanım sıklığı gibi kimi dilsel ve şiirsel özellikler Pantum şiir biçiminin özellikleri gözetilerek ele alınacaktır. Bu şiir Madame Sabatier için yazılmış şiirlerden biridir: Her kıtada iki farklı izlek geliştirilir. İlk izlek ilk iki dizelerde sunulur. İkinci izlek son iki dizelerde serimlenir. Genel olarak, olumlu anlamda ilk izlek çiçek-koku sözcükleri üzerine yazılmış çoğu kez kadını çağrıştırmakta ve ikinci izlek özellikle nesnenin özünden ve deviniminden çıkan sesleri haber vermektedir. Bir yorgun baş dönmesi ve hüznü veren bir vals, dizesinde bu durum, her iki izleğin hem ilişkili hem de karşıt olduğu şaşırtıcı bir şiir düzeni yaratır. Uyak düzeni 12 on iki heceli, a-b-b-a, b-c-c-b, c-d-d-c, d-e-e-d şeklinde ilerler. Yalnızca iki kafiye üzerinde değişiklik yapılır, dört kıtaya bağlı kalınır, son dize ilkinden farklıdır. (Le violon frémit comme un coeur qu'on afflige/ Titrek keman bir yürek gibidir acı deren) Keman Baudelaire'in şiirinde simgesel olarak yararlandığı yüreği ve sevgiyi simgeleyen sesli ve sesi duyanı etkileyen, hatta titreten bir müzik aracı olarak gösterilir. Akşamın Ahengi'nde öznenin kendisini akşama ulaştıran zaman diliminde tanıklıkların anlatmaya başlaması akşamın gelişiyi çiçek saplarından yayılan her kokunun orada bir buhurdan gibi tüttüğünün duyurulmasıyla başlar; bu kokuların çoğu okurda olumlu etki yaratan esenlikli ve hoş kokulardır. Şiirin öznesi gözlemlerini ve tanıklıklarını kendi imgeleminde (ürpermek/tütmek/titrelemek) gibi ses ve görüntü içeren sürekli eylemlerle oluşturduğu çiçek imgeleriyle bağdaştırmaktadır.

Baudelaire duyulması güç sesleri yalnızca bir şairin duyduğu sesleri veya duyduğunu sandığı sesleri şiir dilinde nesnel aracılığıyla yansıtmayı dener: şiir "voici venir les temps où vibrant sur sa tige" dizesi ile başlar. Burada seçtiği sözcüklerdeki sesler, çiçeğin devinimini, sesini okura adeta duyurmaktadır. Bu döngüyü ve sesi duyurmak için seçtiği "vibrer" eylemi (titreşmek, çınlamak, sarsıntı yapmak, sallanmak) gibi (voici-venir) her üçü de "v" sesine sahiptir "v" sesi, fonetik olarak, "titreşimli (yumuşak) ünsüzlerin havanın daralan ses yolundan sızarak, sürtünerek çıktığı SIZICI (sürekli) ünsüzler grubundandır. Bu nedenle nefes tükenene kadar çıkarılabilen süregelen bir sestir. Bu dizelerde Baudelaire okura çiçek saplarında titreşme zamanının geldiğini duyurmaktadır. Görüldüğü gibi, Baudelaire bu sesi, bize bir ünlüyle değil, devingen ünsüzlerle duyurmayı

dener. Devamında benzer ünsüzleri “temps ve tige” sözcüklerinde « t » ünsüzüyle sürdürür. Bu bağlamda akşamın gelişi karşılıksız, ucu açık bırakılan, çağrışımların, çeşitli imgelerin katıksız bir ses uyumu olarak okurun karşısına çıkarılır.

Akşamın Ahengi'ne biçimini veren Pantumun özellikleri şöyle sıralanabilir:

- 1- On'u farklı olmak üzere 16 on altı dizeden oluşur.
- 2- Çapraz kafiyeli dört dörtlük'ten oluşur.
- 3- Dizelerin uzunluğu şairin seçimine bırakılmıştır ancak seçilen uzunluk şiir boyunca sürdürülür.
- 4- Birinci dörtlük uyakları değişen dört değişik dize içerir.
- 5- İkinci dörtlük, birinci kıtanın iki mısrasını kapsar. Birinci dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizeleri, sırasıyla ikinci dörtlüğün birinci ve üçüncü dizeleri olarak alınır. Bu yinelenen yapı kıtadan kıtaya aynı biçimde devam eder¹.

Şiirin öznesi için akşamın havasında duyulan kokular ve sesler bir dönüşüm aracı gibi düşünülerek bir yorgun baş dönmesi ve hüznü veren bir vals gibi dans ederek onu yüceliğe ulaştıracak yolda tekinsiz bir uçuş aracı olarak simgeleştirilir. Bu nedenle, orada kafasını topraktan dışarı çıkaran her çiçeğin bir buhurdan gibi tütmesiyle başlatılan şiirsel süreç çeşitli ses ve koku duyumlarıyla desteklenmekte ve şiirin sonuna doğru gökyüzü hazin ve güzel bir büyük sunağa benzetilerek kutsala giden yolda keman sıradan bir araç değil canlandırıcı ve sesiyle dokunduğu yüreklere anlam katan etken ve etkileşimli bir nesne olarak görülür:

Keman > yürek > gökyüzü > sunak > çiçek > kokular > sesler

Şiirde kokular ve sesler çevresinde birleştiği iç içe geçmiş güç ve duygu birliğiyle bütün şiirin çıkış noktasını oluşturan bir çevrimin görünüşü, daha ilk dizeden başlayarak, açık bir şekilde kullanılan zamanların ortaya çıkışıyla hazırlanır. Şiir voici venir *les temps* où vibrant sur sa *tige* - Zamanı geldi işte saplarında ürperen, titreşen her çiçeğin sapı üzerinde buğu saçtığı saatler, diye başlar. İlk satırda, (temps) zaman sözcüğünün kullanımıyla birlikte yakın gelecekte her şeyin daha güzel olacağı beklentisi, doğanın ve insanların yenilenmesiyle denk tutulurken, okura aynı zamanda beklentilerinin gerçekleştiğini haber verir. Chaque fleur s'évapore ainsi qu'un encensoir dizesindeki sesler, rüzgârın sürüklediği évaporer (buharlaştırmak, buğulaştırmak, uçurmak, s'évaporer: buharlaşmak, buğulaşmak, uçup gitmek, yok olmak, dağılmak) eylemiyle dile getirilen bir çiçeğin buhurdan gibi tütmesidir: fleur sözcüğünün yayılım alanının genişlemesi s'évaporer ve encensoir sözcüklerindeki geniş, düz, ince “e” ünlüsüyle elde edilir:

Harmonie du Soir (Akşamın Ahengi)

Voici venir les temps où vibrant sur sa *tige* (Zamanı geldi işte saplarında ürperen)-a

Chaque fleur s'évapore ainsi qu'un encensoir (1) (Her çiçek orada bir buhurdan gibi tüter)-b

Les sons et les parfums tournent dans l'air du soir (Akşamın havasında gezer kokular, sesler)-b

Valse mélancolique et langoureux vertige (2) (Bir yorgun baş dönmesi ve bir vals hüznü veren)-a

Chaque fleur s'évapore ainsi qu'un encensoir/ (1) Her çiçek orada bir buhurdan gibi tüter;-b

Le violon frémit comme un coeur qu'on afflige/ (3) Titrek keman bir
yürek gibidir acı deren;-c
Valse mélancolique et langoureux vertige/ (2) Bir yorgun baş dönmesi ve
bir vals hüznü veren-c
Le ciel est triste et beau comme un grand reposoir/ (4) Gök hazin ve
güzel bir büyük sunağa benzer-b

Le violon frémit comme un coeur qu'on afflige/ (3) Titrek keman bir
yürek gibidir acı deren-c
Un coeur tendre, qui hait le néant vaste et noir/(5) Seven yürek geniş ve
siyah hiçe kin duyar-d
Le ciel est triste et beau comme un grand reposoir/ (4) Gök hazin ve
güzel bir büyük sunağa benzer-d
Le soleil s'est noyé dans son sang qui se fige/ (6) Güneştir pıhtılaşmış
kanında hep can veren-c

Un coeur tendre, qui hait le néant vaste et noir/ (5) Seven yürek geniş ve
siyah hiçe kin duyar-d
Du passé lumineux recueille tout vestige/ Aydınlık bir geçmişin izlerini
içeren-e
Le soleil s'est noyé dans son sang qui se fige/ (6) Güneştir pıhtılaşmış
kanında hep can veren-e
Ton souvenir en moi luit comme un ostensor/ Hatıran bende kutsal bir
kap gibi parıldar-d²

Birinci dizedeki (tige) sap, kök, gövde sözcüğü akşamın geliş saatlerinde çiçeklerden yükselen kokuyu ve sesi belirtir: çiçeğin kökündeki gelişimi betimleyen (vibrer) titreşmek, çınlamak eylemine bağlı olarak ses unsuruna gönderimde bulunulur. Her çiçek orada bir (encensoir) buhurdan gibi tüter. Tütsü denilen bu kokular nüfuz edici, yoğun ve baş döndürücü kokular, sarhoş edici ve heyecan verici kokular veya kimi kez zehirli kokulardır: Bir vücudun kokusu, ağzımızla ve burnumuzla alıp verdiğimiz, bir anda en gizli özüne ve doğrusu aranırsa, yaratılışına, doğasına sahip olduğumuz vücudun ta kendisidir. İçime dolan koku, başkasının vücudunun benimki içinde erimesidir. Ama etinden ayrılmış, buharlaşmış, gene de kendisinin aynı kalmış, uçucu bir ruh olmuş bir vücut. Tinselleştirilmiş sahip oluş -Baudelaire özellikle sever bunu.³

Böylece Baudelaire sesi/kokuyu doğrudan algılamak ve algılarını doğrudan yansıtmak yerine onları çiçek/gökyüzü aracılığıyla yansıtır. Akşamın Ahengi'nde bir dalga oluşturan ve doğal olarak bir ses üreten akşam ve akşamın gelişi çoğu kez birbirinin anlamını çoğaltan ve açan birçok işlevi yerine getirir. Akşamın havasında dönüp duran kokular, sesler yaşamı dönüştürücü nitelikleriyle akustikte hava veya su gibi elastik ortamda üretilen mekanik bir titreşim olarak simgeleştirilir. Ses aracılığıyla ve değişim ilgisıyla insan kulağının duyabildiği sesler, algılama aralığının altında veya ötesindeyse duyulmayabilir; bu sesi duymak için bir şairin kulağına ve duyarlılığına gerek duyulur. Bu nedenle her çiçeğin buharlaşmasıyla zamanda ve uzamda gözlenen değişimlerle güneşle kavranan doğanın soğuduğu ve tüm kokularını, elbette çiçeklerin ve bitkilerin kokularını, aynı zamanda ağır ve nemli toprak kokusunu, keskin ve sıcak ten kokusunu saldırdığı akşamlara gönderimde bulunmasıyla diğer kokulardan ve seslerden daha esenlikli bir duyumsal niteliğin somut karşılığı olarak görülebilir. Bu bağlamda (les sons et les parfums) sesler ve kokular yaklaşan akşam havası içinde tıpkı melankolik valsta görüldüğü gibi ağır ve uzayan baş dönmeleri oluşturabilir.

Tütsü/ buhurdanlık, çevreye koku yayan kutsal bir kap, düşleyene özgü, öz(n)el bir nesneyi simgeler. Her şeyin, özellikle sesin ve kokunun bağlandığı iç uzamı kendi üzerine kapatan aracı nesne buhurdanlık buharlaşmaz dıştan yapılan müdahalelerle körtüklenerek tütsü dumanının yoğunluğu artırılabilir. Buharlaşan şey içerdiği tütsüdür. Tanrı insanlara bereketini gönderirken, tam bir sessizlik ve dinginlik içerisinde dışarının, yani kalabalığın kaba/ kuru gürültüsünden uzak kesintisiz yalnızlığın, kendi yalnızlığının bilincinde olarak inananların Tanrı'ya yakarışını simgeler. Bilindiği gibi, her çiçek belirli bir buğu ve ses çıkarır: Baudelaire, şiirlerini kurarken gönderme yaptığı nesnelere sesleri, renkleri ve kokuları üzerinden duyumsanmalarını yansıtır. Bu nedenle, şiirde gökyüzü hüzünlü ve güzel bir dinlenme alanı olarak seçilmiştir. Bu bağlamda (güneştir pıhtılaşmış kanında hep can veren) dizesinde güneşin pıhtılaşan kana benzetilen kızıl rengin içine batırılışının resimlenmesi ses ve kokuların yanına renklerin de eklendiğini haber verir.

Ölçü ve ritim uyakla aynı işleve sahiptir: Dizenin özü ve temeli olan ses tekrarını sağlamak. Söylediğimiz gibi, eş ölçülülük çoğu zaman yalnızca yaklaşık olarak gerçekleşir. Fakat esas olan söylemin aynı hece sayısı etrafında salınan parçalara ayrılabilmesidir. Kulak bundan kesin olarak düzyazıyı şiirin karşısına koymaya yeten ses düzeni izlenimi elde eder. Bu ses düzenliliği izlenimi ritmi destekleme görevine sahiptir. Ölçülü bölümlerin hepsi eşit sayıda ses vurgusu içerirler ve en iyi durumlarda bu vurgular bir dizeden diğerine eşit sayıda dağılırlar. Söylediğimiz gibi ritim hem yapı hem de süreliktir. Dize kurma tekniğinde esas olan süreliktir. Dize ile sağlanan ritmik yapı pek önem taşımaz. Biçimin iki, üç veya dört hece temelinde olması, sayıldığında aynı biçimin bir dizeden diğerine yinelenmesi her şiirin derin esnekliğini oluşturan iki aşamalı mekanizmanın çalışması içindir. Ses benzerliği şu üçlüyle sağlanır:

1. aliterasyonlar

2. hece sayısı

3. ritim⁴

Ritim ölçüsünü belirleyen ünlü sayısı, bu şiirde ses ve dize yinelemesiyle elde edilmiştir. Şiirde ahengi sağlayan ünlü yinelemesi (Fr. assonance) açısından (a) sesinin (33 otuz üç kez), En çok kullanılan (e) sesinin (95 doksan beş kez), (i) sesinin (48 kez) (u) sesinin (45 kez) (o) sesinin (46 kez) yinelenmesini görüyoruz.

Şiirin öznesi bilincinin açık olduğunu, her defasında çiçeği başını topraktan çıkardığı anda resimleyerek onu tam ve berrak bilinç düzeyinde yeniden yaratabileceğini düşündürür. Burada anılan zaman bir bahar akşamı veya bir yaz akşamını anımsatır. Şiirin bütününde çiçekli bir alacakaranlık manzarası baskındır. Öznenin melankolik ruh durumu düşüncesine esin verir ya da içsel bir görünüm olarak, anılarının melankolik görünümünü serimler. Duyguları, düş gücünü ve düşünceleri ortaya çıkaran anılar olarak görünür. Çiçek tam açmış ve canlı, en değişik kokuları yayan çiçeklerin çağrışımıyla doğanın yaratıcı ve onarıcı gücünü imler. Bu bilgilerin ışığında söylem, anlam ve sözcelem öne çıkarılarak şairin gösterim ilgisiyle şiiri yazdan çok önce mevsimin, sonra akşamın içe

işleyici görüntüsüne doğru yakınlaştırdığını, yani söylemine konu edindiği nesnelere çıkan düşünceyi şiirleştirirken akşamın gelişindeki ahengi derinliği, ilişkiyi ve mesafeyi önceden hesaba katarak belirli bir ses ve yineleme perspektifi oluşturmayı denediğini gözlemliyoruz. Şiirin bütününde, coşkuyu çağrıştıran "e" sesi 95 kez yazılarak yinelenmiştir; yüksek ve alçak seslerin kullanım sıklığıyla, ilk ve alçak seslerden birincisi ikincisini çevrelemektedir: Sadece istatistiksel olarak anlamlı bir frekans sapmasının var olması, sezgi ve duygu düzeyinde, aslında varsayımsal olmayana gerçeğe dönüştürmeye olanak sağlar. Şiirsel duygusallığından şüphe duyulmayan Maurice Grommont istatistiksel kontrolünün kuşkulu bir özellik gösterdiği anlam ile ses arasındaki ilişkiyi “şiirin armonisi” olarak tanımlamıştır. Burada bizi ilgilendiren konu istatistikten bir şekilde yararlanacağımızdır. Şiirin anahtarını o tam olarak veremez fakat ayrıcalığı olan birkaç örnek üzerinde düşünerek bize uygun görünecek bir varsayımı doğrulayabilir.⁵

Bu ünlülerin şiir içindeki dağılımı dört birimde de belirgin şekilde dengelidir ve bunların dönüşümlü kullanımını şiirin bütününe belirli bir ritim duygusu ve ahenk kazandırmıştır.

Bu beş ünlü, 4 dörtlükte şu kullanım sıklığıyla yer alıyor:

	a	e	i	o	u
1. dörtlük	+ 10	+ 20	+ 12	+ 9	+ 12 Toplam:63
2. dörtlük	+ 9	+ 25	+ 11	+ 12	+ 12 Toplam:69
3. dörtlük	+ 8	+ 26	+ 12	+ 13	+ 9 Toplam:68
4. dörtlük	+ 6	+ 24	+ 13	+ 12	+ 12 Toplam:67

Bu tablodaki sıralamadan, 1. dörtlükteki küçük bir farklılık dışında, dört dörtlüğün de benzer bir ünlü yapısına sahip olduğu (a-e-i-o-u); (i-e-a-o-u); (a-e-i-o-u); (a-e-i-o-u), ayrıca 1. ve 4. dörtlüğün, ortada kalan dörtlükleri çevreleyecek şekilde, neredeyse bütünüyle aynı yapıda (e) (+20+25+26+24), (u) (+12+12+9+12); (a) (+10+9+8+6), (i) (+12+11+12+13), (o) (+9+12+13+12) olduğu görülüyor: Böyle bir tanımlama bize dikkate değer bir yöntem avantajını sunar. Nicel bilimde şiirin kendini oluşturmasına olanak verir. Üslup bilimi istatistik bilimi arasındaki dikkate değer bir benzerlik kendini gösterir. Dil sapmalarının bilimi olan üslup bilimi ve genel anlamda sapmaların bilimi olan istatistik arasındaki ilişki ikincisinin sonuçlarının birincisine uygulanabilir olmasıdır. O zaman şiirsel işlem de ölçülebilir bir işlemdir. Bu işlem düzyazıya göre şiir dilinin sunduğu sapmaların ortak frekansı olarak kendini ifade eder. P. Guiraud “üslubun normal dile göre niceliksel olarak tanımlanan bir sapma olduğunu” söyler.⁶

Çiçeğin titreşimi parfümünün yayılmasına, çiçek özünün dışarıya çıkmasına ve aynı zamanda tükenmesine, yok olmasına yol açar. Le ciel est triste et beau comme un grand reposoir/ Gök hazin ve güzel bir büyük sunağa benzer, dizesinde (reposoir) sözcüğü gökyüzünün anlamını uzama yayar ve sonsuza kadar uzatır. Baudelaire’in *Akşamın Ahengi* şiirinin yapısına sözdizimsel açıdan yaklaşıldığında aynı zamanda hem seslerin sıklığından, hem de gösterenin oluşturduğu çeşitli çağrışımlardan ses düzeni

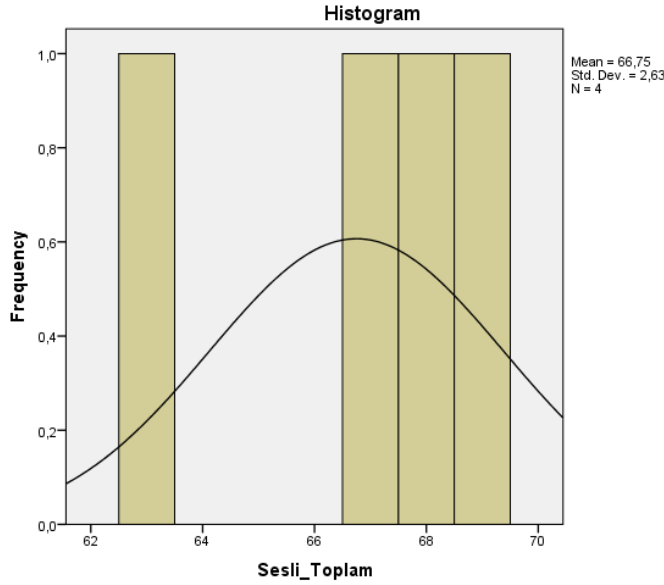
yoluyla kurulmuş olduğu görülür. Les sons et les parfums tournent dans l'air du soir (Akşamın havasında gezer kokular, sesler) Dizesinde devinimin imi zamanla şiirin tümünde baskın olacak bir dönmenin kullanımıyla pekiştirilir, böylece döngüsel bir söz diziminden söz edilebilir.

Harmonie du Soir (Akşamın Ahengi) Şiirinde Sesli Harflerin İncelenmesi:

İstatistikler		Frekanslar			
Sesli Harflerin Toplamı		Toplamlar	Frekanslar	Yüzdeler	
Toplam	Geçerli	4	63	1	25
	gruplar				
	Kayıp	0	67	1	25
Ortalama		66,75	68	1	25
Medyan		67,50	69	1	25
Toplam			267	4	100

Tablo 3. Dörtlüklerdeki Sesli Harflere Ait Merkezi Dağılım Ölçüleri

Tabloda şiirdeki dörtlüklerde yer alan sessiz harflere ait merkezi dağılım ölçüleri ve frekansları yer almaktadır. Veriler incelendiğinde ortalamanın 66.75; medyanın ise 67.50 olduğu görülmektedir. Medyanın ortalama değerden büyük olması dağılımın sola çarpık olduğu söylenebilir.

Şekil 3. Şiirdeki sesli harflerin dağılım grafiği

Birinci dörtlüğün diğer üç dörtlüğe göre daha az sesli harfe sahip olduğu söylenebilir. Bu durum dağılımın normallliğini olumsuz etkilemiş olduğunu düşündürebilir.

(Hémistiche) yarım dize; bir orta durağın bir dizeyi ayırdığı iki parçadan her birini gösterir. Melankolik vals ve durgun sersemliğin imlediği dönüş, ikili ritimli bir dans olan valsın dönüşü olarak tanımlanabilir ve kucaklaşan çift dans pistinde kendi etrafında dönerek hareket ederler. "Keman, yası tutulan bir kalp gibi titriyordur". Yeni bir duyum düzeni önerilerek, "çiçeğin" parfümüne "kemanın" müziği katılır; bu da 3. dizede çağrıştırılan seslerin kaynağını gösteriyor ya da en azından bir kemanın, 3. dizede çağrıştırılan seslerin kaynağını oluşturduğu

sezindiriliyor. Keman, kalp, vals üçlüsünde gökyüzü olabildiğince geniş bir uzamı belirlemek için seçilmiştir. Baudelaire şiirinde uçsuz bucaksız bir uzamda, siyah hiçlikten nefret eden kırılğan bir kalp iç daralmasının doğurduğu genellikle olumsuz sonuçları iyice artırır. Zaman zaman doğanın umarsız derinliği/ sessizliği sözdizimsel bir genişleme ile bir önceki dizeyi anlam açısından genişletmektedir, melankolik, durgun, hüznü ve güzel sözcüklerinde yer alan izlek "acı çeken bir kalp gibi" eğretilmesidir, burada eğretilmeli bir biçimde kişisel nitelikler yüklenen ve öznenen daha baskın bir konuma yükseltile incitilmiş ve hassas bir kalp, acı nedeniyle mutsuz olarak gösterilmiştir. Kalp burada çeşitli iç ve dış etkilere koşut olarak devinen, bir özne kimliğinde gösterilmiştir. Güneş, pıhtılaştıran kanında boğuldu, dizesinde, "Akşamın Ahengi" başlığı, güneşin kendini pıhtılaştıran kanı içinde boğmasıyla tasarlanmaktadır. Düş tasarımlarının alt/ üst sınırını çiçeğin sapında hızla ürpermesiyle simgeleştiren şair bu durumun beslediği duyumu nesnelere devinimini ölçü alarak düşünceleriyle açıklar ve bunu da bir resim taslağıyla " Le soleil s'est noyé dans son sang qui se fige/ güneştir pıhtılaşmış kanında hep can veren" dizesinin dile getirilişi olan (görüntü)lü bir deniz tasarımında yansıtır. Güneş gün batımında, ışığı kıvılcıla döndüğünde bu durumda gösterilir, çünkü kırmızıdır, ışınları atmosferde yayılır ve kırılır. Baudelaire'in şiir dilinde nesneyle onu bir araç olarak kullanan insan arasındaki yakınlıkla ilgisiyle ve özellikle kişileştirilmiş, ölümcül şekilde yaralanmış bir varlık olarak öznenin nesne algısına yönelik derin bir yoğunlaşmanın kurulduğuna tanık oluruz. Pıhtılaşmış, engin ve siyah hiçliğe yakalanmış, bir tür donmuş pıhtıdan başka bir şey değildir. Acı çeken bir kalp ile kanında boğulan güneş arasında güneşin batışı üzerinden bir koşutluk kurulmuştur.

Harmonie du Soir (Akşamın Ahengi) Şiirinde Sessiz Harflerin İncelenmesi:

Biçim ve ses düzeyi, sözcük ilişkileri (yinelemeler) bağlamında değerlendirilerek ünsüz yinelenmesine (Fr. allitération) bakıldığında en çok kullanılan ünsüzler şunlardır: (c) (+19); (m) (+18); (n) (+50); (g) (+14), (r) (+35) (s) (+46 kırk yedi), (t) (32) kez kullanılmıştır. Bu 7 ünsüzün şiirde şu sıklıkla dizildiğini görüyoruz:

	c	n	g	r	s	t	m	
1. dördlük	+ 4	+ 10	+ 3	+ 11	+ 15	+ 6	+ 3	52
2. dördlük	+ 7	+ 11	+ 4	+ 10	+ 8	+ 5	+ 6	51
3. dördlük	+ 5	+ 14	+ 4	+ 8	+ 9	+ 9	+ 5	54
4. dördlük	+ 3	+ 15	+ 3	+ 6	+ 14	+ 12	+ 4	59
Toplam	19	50	14	35	46	32	18	

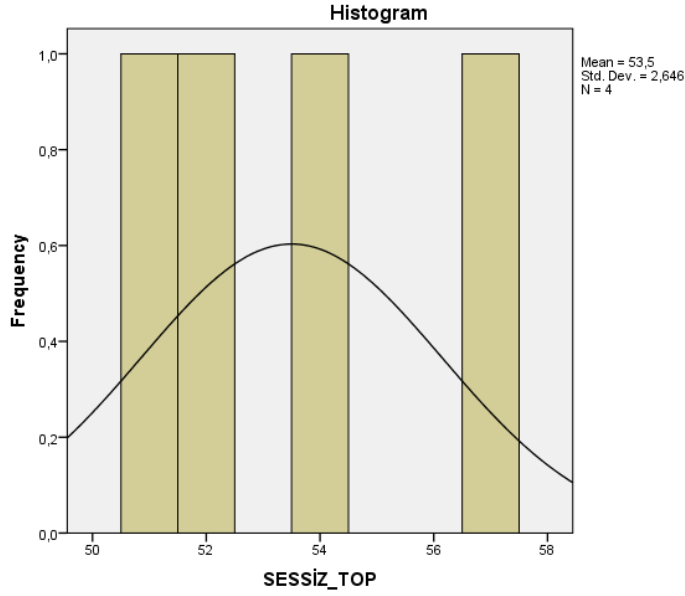
Aynı dize bir kıtadan diğerine farklı anlamlar kazandığından, dizelerin tekrarı sadece ritme değil aynı zamanda anlama da katkıda bulunur. Şiirde görüldüğü gibi ilk dördlüğün ikinci dizesi (1), ikinci dördlüğün birinci dizesinde yeniden yazılmıştır. Yine benzer şekilde, birinci dördlüğün son dizesi (2), ikinci dördlüğün üçüncü dizesinde tekrar edilmiştir. İkinci dördlüğün ikinci dizesi (3), üçüncü dördlüğün birinci dizesinde yinelenmiştir. İkinci dördlüğün son dizesi (4), üçüncü dördlüğün üçüncü dizesinde yeniden yazılmıştır. Üçüncü dördlüğün ikinci dizesi (5),

dördüncü dörtlüğün birinci dizisinde tekrar edilmiştir. Üçüncü dörtlüğün son dizesi (6), dördüncü dörtlüğün üçüncü dizisinde yinelenmiştir.

İstatistikler		Frekans			
Sessizlerin Toplamı	Toplamlar	Frekanslar	Yüzdeler		
Toplam Geçerli gruplar toplamı	4	51	1	25	
Kayıp	0	52	1	25	
Ortalama	53,50	54	1	25	
Medyan	53,00	57	1	25	
Toplam		214	4	100	

Tablo 4. Dörtlüklerdeki Sessiz Harflere Ait Merkezi Dağılım Ölçüleri

Tabloda şiirdeki dörtlüklerde yer alan sessiz harflere ait merkezi dağılım ölçüleri ve frekansları yer almaktadır. Veriler incelendiğinde ortalamanın 53.50; medyanın ise 53 olduğu görülmektedir. Ortalama ve medyan sonuçlarının birbirine oldukça yakın çıktığı görülmektedir.

Şekil 4. Şiirdeki sessiz harflerin dağılım grafiği

Şekilde sessiz harflerin toplamlarına ait grafik yer almaktadır. Grafik incelendiğinde dağılımın çarpık olduğu söylenebilir. 1. ve 2. Dörtlükteki sessiz harflerin toplam sayısı yaklaşık olarak 50 ile 53 arasında yer almaktadır. 3. Dörtlüğün 54, 4. Dörtlükteki sessiz harflerin sayısının ise 56 ile 58 arasında yer aldığı görülmektedir. Dağılımın nispeten normal dağılım şekline sahip olduğu söylenebilir. Üslubun istatistiksel olarak incelenmesi biri şiiri özellikleri ile ele almaktan, öteki onun ölçüsel özelliklerini çıkarmaktan ibaret olmak üzere iki yöntemi varsayar. Bütün sapmalar üslup açısından anlamlı değildir. Örneğin şiirde düzyazıdakinden çok daha fazla tek hecelerin olduğunu gözlemlersek, doğal olarak bu kısa sözcüklerin bir biçim ayrıcalığına sahip olduğu anlamına gelmez. Olgular ancak kısa sözcüklerin sunduğu ölçüsel kolaylıklarla ilgili olabilir ve

yalnızca şiirsel açıdan anlamlı olan ölçüsel olgunun olağan bir sonucu olur. Saymadan önce neyi saymak gerektiğini bilmek gerekir ve “üslubun gerçek probleminin niteliksel düzeyde olduğuna niceliksel düzeyde olmadığına gerçekten inanıyoruz.”⁷ Şiirde ses ve dize yinelemeleri ayırt edici bir niteliktir. Şiirde ses yinelemeleri bir bütün olarak ses düzeni aracılığıyla ritmi destekleme işlevi görür ve/veya şairler kimi benzer sesleri ritim ve yapısal sürekliliği sağlamak için ısrarla yinelerler. Bu söz ve söz öbekleri yineleme yoluyla güzel duysal bir şiirleştirme tekniği olarak kullanılır. (Ton souvenir en moi luit comme un ostensor/ hatıran bende kutsal bir kap gibi parıldar!) Bu tür yinelemelerin şiirde ölçü ve sözdizimi arasındaki bağlantıyı sağlama, ölçüsel bölümlenmeyle birlik ve uyum sağlama için yapıldığını düşünüyoruz. Ayrıca, şiirin ölçülü söz söyleme sanatı olduğu dikkate alındığında yinelemeli sesleri belirli bir ölçü kalıbına sığdırmanın estetik ve biçime bağlı olarak yapıldığı daha iyi anlaşılacaktır. Nesnelere biçim ve çağrışım nitelikleriyle göstergelenen şiirsel uzam ve onun dilsel göstereni deniz suyu ve güneşin batışı şair bakışını içine daldırma edimiyle doldurularak genişletilir. Baudelaire’in kendini bir (doğa) tapınağında düşünmesiyle bir ayine, tapınmaya katılmak için toplanan inananların durumunda gösterir. Buna ek olarak, (Valse mélancolique et langoureux vertige/ melankolik vals ve ağır baş dönmesi) dizesinde “valse/ vertige” sözcüklerinde (v) sesiyle elde edilen labio-dental sürtünmeli ünsüzlerin ve sıvı ünsüzlerin kullanımına dikkat edilirse, aliterasyon yoluyla, şiirin sesli içeriğinin bu çözümlemeyi desteklediğini görürüz. (Le violon frémit comme un coeur qu’on afflige/ keman, yası tutulan bir kalp gibi titriyordu), derken şiirin en ayırt edici yönü olan biçimi bir kez daha öne çıkar. Bu şiirde, yalnızca dizelerin belirli bir düzende yinelenmesiyle değil, aynı zamanda iki izleğin hiç değişmeden kıtadan kıtaya devam eden koşutluğuyla da bu farklılık ortaya çıkar. (Frémir/ afflige) sözcüklerinde “f” ünsüzüyle elde edilen (frémir: titremek, tir tir titremek, hışıldamak, hışıl hışıl titreşmek (su için) cızıldamak) eylemlerinin bir kemanın çıkarabildiği seslerin hepsinin karşılığı olarak kullanıldığını düşünüyoruz.

“Ton souvenir en moi luit comme un ostensor/ hatıran bende kutsal bir kap gibi parıldar” dizesinde özne, umutsuzluğuyla savaşmak, etrafındaki karanlığa karşı zafer kazanmak için, sözü edilen "kalp" şimdiye kadar tanımsız kalmışken, kendisini "ben" de ortaya koyan, çevresindeki bütün hüznülerle mücadele edebilecek bir anıyı simgeler. (Souvenir/ ostensor) “ostensor (kiliselerde) kutsal ekmek kabı” anlamına gelir. Baudelaire, akşamın ilk saatlerinde, geçmişin beraberinde getirdiği kutsal kapların ışıltısını, bize “luite” (ışımak, parlamak, pırıldamak, parıl parıl olmak, Luite de qch: -den parlamak, pırıl pırıl olmak) sözcüğündeki (l) sesi ile duyuruyor. “l” ünsüzü fonetik anlamda daralma seslerinin "titreşimli ünsüzler" grubuna aittir. Dizedeki yoğun olarak kullanılan "ton/ souvenir/ moi/ comme/ostensor" sözcüğünde her iki “o” ünlüsü de (s) ile birlikte kullanıldığında "titremeli" bir yapı gösterir. Anıların, kutsal esinin etkisiyle titremeleri ve yine bu etki ile de pırıl pırıl parlamaları sürtünücü ve titremeli olan “m” sesi ile desteklenir. Özne iç “ben”i, bir aydınlanmayla ışığa ulaştıran bir esenlik uzantısı olarak gösterir. Şiirin öznesi büyük içsel bunalımlarda dimdik ayakta durabilmek için gerekli gücü, kendi içindeki tek dayanak olan ışıklı bir anıdan aldığını belirtir.

Un coeur tendre, qui hait le néant vaste et noir/ seven yürek geniş ve siyah hiç’e kin duyar, dizesinde siyah" ve kin sözcüklerinin birbirine karıştığı dizede hiçlik geniş ve siyah olarak nitelenir, aynı zamanda parlaklık nitelendirmelerinin de kullanıldığı son dördünlüğün, son dizesinde ortaya çıkan

ışıkta bir artış gözlemleriz. Şiirin “le soleil s’est noyé dans son sang qui se fige/ güneştir pıhtılaşmış kanında hep can veren”, dizesinde (se noyer) eylemi suda boğulmak -in içinde boğulup kalmak, kendini yitirmek, su altında bırakmak, su baskınına uğratmak, -in içinde yitip gitmek bağlamında kullanılarak tıpkı bir resimli deniz manzarasında güneşin sulara gömülmesine, güneşin suda (pıhtılaşmış kanda) yitip gitmesine gönderimde bulunur. Bu gösterime ek olarak dizedeki (se figer) eylemi donmak, belli bir durumda öylece kalmak, hiç değişmeden öylece durmak, donup kalmak anlamlarıyla bu görüntüyü destekler niteliktedir. Böylece dünyaya ait kutsal bir nesne, dindışı ve doğal dünyaya ait bir dizi nesneyle ve düşünceyle etkinleştirilir: geçmiş, güneş, bellek özne, (du passé lumineux) ışıklı bir geçmişin izlerini sürerek duygusal ve kutsal olanı belirginleştirir. “Hatıran içimde parıldıyor”, belirlemesi öznenin katlandığı sıkıntılara karşı bir kazanım göstergesi, bir mutluluk olumlamasıdır. Bu olumlama öznenin yaşama yeni bir umutla bağlandığının göstergesidir.

Sonuç olarak sürekli bir dönme ve değişme ile çevrelenen bu şiirde son dize bir kesinliğin, sonunda ulaşılan dengenin onanmasıdır. *Harmonie du soir* baş döndürücü bir devinim içinde tekrarlarla dönen bir pantumdur. Ancak şiir aslında bir kıtadan diğerine bir ilerleyiş sunar ve bu ilerleyiş dizelerin yinelenmesiyle anlamca çoğalır. Bir alacakaranlık sahnesinden, acı çeken bir insan ifadesine geçilir. Doğanın hüznü, şairin hüznüyle eşleştirilir, sevilen birinin anısının sarsıntısına sevilen kadının anısı, ışığın parlaklığını üstün kılan bir görüngü karanlığın yoğunluğuna eklenir. Bu ışık, kullanılan söz varlığından da anlaşılacağı üzere dinsel bir anlam taşımaktadır: Gökyüzündeki yıldızlardan da parlak gözlerinin büyüü ve duru gökyüzü, bu sabah yine çekti beni kendisine. Gökyüzü nasıl oluyorsa ışıl ışıl, tek mil yıldızlar nasıl parlıyorsa sözbirliği yapmışçasına, penceremin önünde bütün ırmaklar, ovalar, çayırlar, onun tatlı tatlı ışıldayan gözlerinden ışık almışçasına parlıyorlar. Işık, uyum saçılıyor gözlerimin gördüğü her yere. Tatlı, gizemli gülüşlü, cana yakın, kadife gözlü peri, tek kraliçem, açıyor bana kanatlarını, ışıklar içinde, çağırıyor beni kutlu bir sonsuza. Duydukça tatlı sözlerini eriyorum sabahın ayazında sesinin uyumlu ve yumuşak tınısı ile. Yazgımdan ötürüdür ki, doğa ve aşk, her türlü bahtiyarlığı, her türlü erdemi onun gözlerinde saklı tutuyor, bana hayat vermesi için. Ben de açar açmaz gözlerimi çeviriyorum gözlerine, bahtiyarlığımın kaynağı diye⁸.

Sınırları açıkça çizilmemiş bir fotoğrafın görüntüsünü hazırlayan ve ona eşlik eden uygun sözcük seçimi ve belirsiz bir duygu gönderimi veya yalınlığın büyüü ortamı seçili dilin inceliğiyle desteklenmiştir. Baudelaire, kokuların, seslerin gezindiği akşam havasındaki görünüşleri şu dizelerle aktarır:

"Un cœur tendre, qui hait le néant vaste et noir/ seven yürek geniş ve siyah hiçe kin duyar
Du passé lumineux recueille tout vestige/ aydınlık bir geçmişin izlerini içeren"

Ortamdaki (vestige) kalıntı v.b. gibi akşamın gelişi sırasında yaşanan yoğun duyguların neden olduğu her tür ses, *recueille* eylemiyle (toplamak, devşirmek, elde etmek, toplamak, derlemek, bir araya getirmek, yararını görmek, yarar sağlamak, (kalıta) konmak, elinden tutmak, korumak, yardım etmek, evine alıp bakmak) “t” titreşimsiz (sert) ünsüzü

(tendre/ hait/ néant/ vaste) sözcükleriyle yansıtılmıştır. Şiir *Akşamın Ahengi* isminin de belirlediği gibi kendi içinde yalın, akıcı ve müzik dolu bir iç uyuma sahiptir. Son çözümlemede, dizelerin birbirine koştur dizilişi, çapraz kafiyeli dizelerin ve seslerin sıkça yinelenişi şiirin sesli tarafını güçlendirir.

NOTLAR

¹ (<https://www.alloprof.qc.ca/fr/eleves/bv/francais/le-pantoum-f1086>).

² *Kötülük Çiçekleri*, Ahmet Necdet Çevirisi, 2001:72, Baudelaire, *Les Fleurs du Mal*, 2011:72.

³ Sartre, Baudelaire, 1982:139.

⁴ Cohen, *Structure du Langage Poétique*, Şiir Dilinin Yapısı, 1966:161.

⁵ Cohen, *Structure du Langage Poétique*, Şiir Dilinin Yapısı, 1966:7.

⁶ Cohen, *Structure du Langage Poétique*, Şiir Dilinin Yapısı, 1966:7; P. Guiraud, *Dil İstatistiklerinde Yöntem ve Problemler*, P.U.F., Paris, 1960, s. 19.

⁷ A.J. Greimas, *İstatistiksel dilbilim ve yapısal dilbilim*, Modern Fransızca dergisi, Ekim 1962.

⁸ İnal, T, *Frankofoni*, 2020 / 1, Sayı 36, 2020:6.

KAYNAKÇA

1. Baudelaire, C. (2011). *Les Fleurs du Mal*, Paris: réimpression Éféle de l'édition Poulet-Malassis et de Broise, 1861, BeQ, *Kötülük Çiçekleri*, Ahmet Necdet Çevirisi, 2001, İstanbul: Adam Yayınları.
2. Baudelaire, C. (2009). *Le Spleen de Paris, Les Paradis artificiels*, Bookking International, *Les Fleurs du mal suivies du Spleen de Paris*: Éditions de Clairefontaine, 1947, *Paris Sıkıntısı* (Tahsin Yücel Çevirisi), 1984 İstanbul: Adam Yayınları.
3. Chevalier, J.&Gheerbrant, A. (1982). *Dictionnaire Des Symboles*, Paris: Editions Robert Laffont S.A et Editions Jupiter.
4. Cohen, J. (1966). *Structure du Langage Poétique*, Paris: Flammarion, Şiir Dilinin Yapısı, çev. Sadık Türkoğlu.
5. Dussouchet, J. (1978) *Grammaire française*, Paris: Hachette.
6. Greimas, A. (1972). *Essais de Sémiotique Poétique*, Paris: Larousse.
7. İnal, T. (2020) *Baudelaire: Essai empathique*, préface de Bruno Cany, traduit du Turc par Pierre Bastin et Özlem Kasap, Paris: Editions L'Harmattan.
8. İnal, T. (2003), *Une Lecture dramatique pour Baudelaire I*, Ankara, Frankofoni 15.
9. İnal, T. (2004), *Une Lecture dramatique pour Baudelaire II*, Ankara, Frankofoni 16.
10. İnal, T. (2005), *Une Lecture dramatique pour Baudelaire III*, Ankara, Frankofoni 17.
11. İnal, T. (2006), *Une Lecture dramatique pour Baudelaire IV*, Ankara, Frankofoni 18.
12. İnal, T. (2007), *Une Lecture dramatique pour Baudelaire V*, Ankara, Frankofoni 19.
13. İnal, T. (2020), *Une Lecture dramatique pour Baudelaire V*, Ankara, Frankofoni 36.
14. Le Nouveau Petit Robert (1993). *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Montréal, Canada.
15. Saraç, T. (1989). *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*, İstanbul: Adam Yayınları.
16. Sartre, J-P. (1982) *Baudelaire*, çev.Bertan Onaran, İstanbul: Yazko.
17. Todorov, T. (1979). *Sémantique de la Poésie*, Paris: Editions du Seuil.
18. Türk Dil Kurumu Sözlüğü (1983). Ankara: TDK Yayınları, A-K/ L-Z, 2 Cilt.
19. Vardar, B. (1988). yönetiminde Güz N., Öztokat E., Senemoğlu O., Sözer E., *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: ABC.